

Activitat de síntesi

Pilar Lacasa

Índex

Objectius	5
1. Reflexionant sobre <i>El camino a casa</i>	7
1.1. En què consisteix l'exercici?	7
2. Cultura i desenvolupament humà	11
3. Símbols, signes i índexs	12
4. Família, cultura i desenvolupament	14
5. Desenvolupament cognitiu, cultura i escola	15
6. Desenvolupament, cultura i aprenentatge situat	16
7. Pensament simbòlic, desenvolupament i mitjans de comunicació	17

Objectius

L'assignatura de Fonaments culturals i semiòtics del desenvolupament humà té com a objectiu que els seus estudiants, mitjançant el treball dels mòduls, puguin:

- 1.** Disposar d'elements i criteris per a comprendre que la vida i el desenvolupament de les persones no solament tenen lloc en contextos culturals específics sinó que estan necessàriament definits per aquests contextos en què s'inscriuen.
- 2.** Construir una noció del desenvolupament humà a partir de l'adquisició i ús d'instruments de mediació semiòtica.
- 3.** Recuperar processos de desenvolupament estudiats anteriorment i analitzar-los en vista d'una nova perspectiva.
- 4.** Comprendre que cada context cultural defineix unes fites de socialització que cal assolir mitjançant unes pràctiques i activitats concretes.
- 5.** Considerar la família com el principal context de desenvolupament que, tal com l'escola o la feina, pretén que els seus membres aprenguin noves formes de relació amb l'entorn.
- 6.** Analitzar les relacions existents entre les eines de representació i comunicació que es construeixen en contextos educatius formals i no formals.
- 7.** Reflexionar sobre diferents pràctiques i productes culturals com a sistemes d'activitat que necessiten, cadascun, un aprenentatge i alfabetització específics.

1. Reflexionant sobre *El camino a casa*

Es difícil saber fins a quin punt l'estudiant que hagi seguit el curs ha pogut aconseguir una visió de conjunt. Però, què és necessari per a aconseguir-la? Segurament moltes coses. Per a ajudar-vos a aconseguir-la, ara us oferim un exercici en què tractem de sintetitzar, d'alguna manera, les idees més importants que hem tractat de sintetitzar en cadascun dels mòduls¹.

⁽¹⁾Ja haureu observat que us hem ofert una petita síntesi de les idees de cada mòdul en l'últim dels nuclis de coneixement de cada un.

1.1. En què consisteix l'exercici?

Treballarem novament a partir d'una pel·lícula que ja us resultarà familiar: *El camino a casa*. Una altra vegada el cine ens ajudarà a organitzar les nostres reflexions. Per a això, ens ajudarem d'informació apareguda a la web.

Fotograma d'*El camino a casa*

No ha estat fàcil trobar a Internet alguns textos que ens puguin ajudar. Segurament sabreu per experiència que és fàcil perdre's en la jungla dels cercadors.

Hem seleccionat dos textos als quals podreu accedir una vegada que hàgiu vist les imatges que us oferim de la pel·lícula. El primer és una crítica de Juan Velarde i la titula "Poesía desde Oriente". El segon és un text que va aparèixer en el diari *El País* en el moment de l'estrena a Espanya de la pel·lícula que comentem. Segurament els comprendreu millor una vegada que hàgiu vist les imatges.

A partir d'alguns paràgrafs d'aquests textos, que podreu contextualitzar en el text complet, us proposem una pregunta relacionada amb cadascun dels mòduls que conté el nostre curs. Tracteu de respondre-la i, després, trobareu alguns suggeriments que us ajudaran a contrastar les vostres reflexions amb les nostres.

El camino a casa, por Zhang Yimou.

El camino a casa, por Zhang Yimou.

Crítica² d'*El camino a casa*, per Juan Velarde. Fila siete.

(2) Poesía cálida desde Oriente

El camino a casa

País: Xina. **Direcció:** Zhang Yimou. **Guió:** Bao Shi. **Fotografia:** Hou Yong. **Música:** San Bao. **Producció:** Zhang Weiping. **Intèrprets:** Zhang Ziyi, Sun Honglei, Zheng Hao, Zhao Yuelin.

Gélida y cálida. Así es esta poética película. Gélida en sus extremos mientras el calor irradia en su mismo centro. El director chino **Zhang Yimou** ha buscado ese contraste para dramatizar visualmente las diferencias entre el presente y el pasado de su país. Un paisaje lleno de nieve fotografiado en un diluido blanco y negro aparece en la primera secuencia. Es un plano subjetivo que se abre sobre un camino, el camino, y por él entramos en un mundo recóndito y frío dominado por el dolor y la muerte. Un hombre de negocios vuelve a su pueblo, a la casa paterna, tras varios años de ausencia. Tras encontrar a su madre ha de tomar una decisión respecto al entierro de su padre; es el momento en que sus esquemas de hombre práctico chocan con el espíritu tradicional de su madre.

Es entonces cuando **Zhang Yimou** abre una ventana al pasado y el paisaje cobra vida, satinando la pantalla de colores cálidos y carnales, con ese color rojo que siempre reina en las películas de este director. No sólo el paisaje despierta, también lo hacen los personajes.

La película narra cómo se conocieron el padre y la madre del hombre de negocios. Cómo la tradición ahogaba sus vidas, en la época en que los matrimonios eran concertados. **Yimou** muestra la relación de forma minimalista, muy al estilo oriental, deteniéndose en cada actividad que realizan los personajes. De la simple preparación de una comida hace una secuencia, pero no para retratar un espléndido banquete, sino para detenerse en la vida, en la importancia de las cosas pequeñas, para sonsacar la esencia de los actos humanos casi como simples ritos. Porque **Yimou** en esta película fija su mirada en los rituales como forma de vida; pero esos planos de ella esperando al borde del camino, esa lucha por alcanzar el amor deseado, con sacrificio y con constancia, son los que dan sentido y alma a esos rituales que serían actos gélidos y absurdos sólo por sí mismos.

Entrevista³ a Zhang Yimou. *El País*

(3)

El País (Cultura), domingo, 8 de octubre de 2000.

"La censura es algo normal en mi vida"

Zhang Yimou estrena 'El camino a casa', su última película premiada en Berlín.

*Zhang Yimou dice no conocer y no entender Occidente. Pero los 13 premios que el director chino ha conseguido en Cannes, Venecia, Berlín, el Reino Unido o EE UU, entre otros países, ciudades y festivales de renombre, demuestran que no ocurre lo mismo con respecto a él. Es más, que Occidente le conoce y le entiende bastante bien. Yimou es un ser sonriente que utiliza las palabras justas pero certeras en mandarín, ya que no habla otro idioma. A sus 48 años, con 12 de ellos de carrera como realizador -desde que en 1989 estrenara *Sorgo rojo* hasta ahora, con la presentación de *El camino a casa*, estrenada el pasado viernes en España-, ha aprendido a andar con pies de plomo y medir los juicios que da sobre las autoridades de su país.*

Jesús Ruiz Mantilla - Madrid

Zhang Yimou mantiene una relación de amor y odio con los que mandan en Pekín y con los responsables de algunas muestras poderosas europeas, como Gilles Jacob, el director de Cannes, que vetó hace dos años una de sus películas por considerarla propaganda del régimen comunista. Vamos, que le dan por todas partes. A veces, también, denuncia que la censura se pasa de la raya con él, pese a que eso le suponga que se le prohíba acudir a algunos lugares con sus filmes -como ocurrió con *Keep cool*, una comedia suya hace tres años, en Cannes también-. Dice que ser famoso fuera le cuesta 14 o 16 lecturas de un guión antes de que se lo aprueben, cuando lo normal es que se lean tres o cuatro veces. "En China se censura por adelantado, no cortan luego las películas, lo hacen antes para que cuando se preparan uno mismo tienda a autocontrolarse", dice, tras su triunfo en Berlín. "La censura es algo normal en mi vida, algo a lo que me he acostumbrado, vivo con ella y trato de vencer las dificultades lo mejor que puedo para seguir siendo el artista que pretendo ser", dice sonriente, acostumbrado también a responder ese tipo de preguntas cada vez que cruza la frontera, procurando que se le muevan la menor cantidad de músculos de la cara posibles, una cara cuadrada, coronada por pelo en punta bien negro.

Otras veces carga las tintas contra quienes observan China desde fuera bajo una óptica exclusivamente política y sin fijarse en otras virtudes. Es su estrategia, la que le permite mostrar desde su entorno historias universales de amor, marginación, sobre el pasado, el presente, rurales, urbanas, que desentrañan los nudos de la gente, de la vida. "La vida es complicada y los individuos también, pero se debe expresar con sencillez. En China decimos que si te detienes a observar una hoja caer, puedes ver el otoño", cuenta Zhang, enemigo de los artificios. "Las historias tienden a sufrir demasiadas vueltas de tuerca y complicaciones para buscar efectos dramáticos y yo creo que hay que prescindir de esos métodos porque nos alejan de la gente común y de llegar fácilmente a la verdad de las cosas. Además, hay que dejar terreno al espectador para que imagine su propia película". Lo dice quien puede presumir de capacidad para no andarse por las ramas, algo que se subraya como una de sus más valiosas armas. Ir al grano. Para la crudeza y para la ternura, una mezcla que es la clave del encanto de *El camino a casa*, otra de sus obras maestras.

La película cuenta una historia de amor entre un maestro de pueblo y una campesina que le conquista a base de delicias culinarias, sonrisas y largas esperas en los caminos. Ha costado 300 millones de pesetas, puestos en la mesa por la multinacional norteamericana Columbia. "No he sufrido ninguna imposición por trabajar con un gran estudio. He rodado el guión como yo quería", asegura. El precio ha sido poco para lo que suele gastarse esta compañía y poco también en relación a los 2.200 millones que le supuso a Zhang el montaje de la ópera *Turandot*, de Puccini, junto al director de orquesta Zubin Mehta, en la Ciudad Prohibida, un espectáculo que dio la vuelta al mundo por televisión en medio del asombro.

Hasta ahora, *El camino a casa* ha conseguido dos premios en el pasado Festival de Berlín -el del Jurado Ecuménico y el Oso de Plata del Gran Premio del Jurado-, que, por cierto, estaba presidido en la edición del 2000 por Gong Li, su musa en los grandes títulos de una filmografía legendaria, desde *Sorgo Rojo*, *Ju Dou* o *La linterna roja*, *La joya de Shanghai* o *Qiu Ju*, *historia de una mujer china*. "No hay ni ha habido en China una actriz tan grande como ella", admite Zhang, que fue su compañero sentimental durante años.

Dice que el periodo en el que se desarrolla parte de *El camino a casa*, en los años cincuenta, en plena revolución cultural, "todos necesitaron coraje para aguantar como lo hicieron". Y sigue: "Mi película no habla de las dificultades políticas, es una historia muy común de aquellos tiempos. Los chinos la entienden perfectamente porque saben lo que suponía vivir entonces en los pueblos pequeños". También habla de él: "Cuando mi padre murió

yo estaba viajando y no pude llegar a tiempo a su funeral, por eso parte de la historia está basada en mis sentimientos de culpa al respecto".

El director, que pasó aquella época de su vida también en una zona rural y en campos de trabajo, desde que cumplió 16 años hasta que pudo estudiar cine en Pekín en 1978, muestra la existencia dura, contra los elementos y las circunstancias de los personajes que subyugan en *El camino a casa*. Y lo contrasta con una alegría de vivir, o de sobrevivir, más bien. Para eso, cambia los tonos del filme. La historia de los años cincuenta está rodada en color, con optimismo, porque, dice, "los chinos piensan que no existe ninguna madre triste y porque los recuerdos, en la memoria, son más fuertes que la realidad". La parte de los noventa, que nos sitúa rápidamente en el tiempo por la aparición de coches y por la presencia de un póster de *Titanic* en lo que es un lugar perdido, está filmada en blanco y negro y en invierno. "No estaba planeado, pero en cualquier parte de China tienes estos carteles que prueban como pocas cosas la convivencia de la tradición con artefactos modernos, que ni siquiera sabe la gente lo que son. Nos venía bien por eso y porque sitúa muy bien la época".

Todo en la película está mezclado con una especie de reivindicación de la vuelta a lo esencial, en un pueblo aislado, donde Zhang dice que no ha pretendido extrapolar una visión general de China. "Es un lugar pequeño que no puede representar la realidad de todo un país hoy", dice, sin alzar la voz para posteriormente atacar: "Pero hay muchas cosas en mi país hoy que me deprimen. El mundo cambia muy rápidamente y hay una obsesión desmedida por el dinero, que ahora parece serlo todo allí y que hace que se olviden otros aspectos tradicionales de nuestra cultura que a mí me interesa reivindicar, porque no somos sólo ganadores de dólares superficiales". La tecnología no se salva de la quema. "Quiero volver a las cosas auténticas, las esenciales. Quiero enseñar la cercanía de las relaciones entre la gente, los sentimientos, no los ordenadores. Dentro de 200 años estaremos en un mundo en el que seguirán primando los sentimientos", cuenta. Quizás esa radicalidad en reivindicar humanismo sea el secreto de su éxito universal.

Han quedado dos, bien avenidos y con la misma novia. Zhang Yimou y Chen Kaige son los dos representantes genuinos e internacionalmente reconocidos de la llamada Quinta Generación, que desde mediados de los ochenta hasta hoy han enseñado al mundo la China que ellos conocen y se han convertido, sobre todo Zhang, en capítulo de oro de la historia del cine. Ambos coincidieron en la Academia de Cine de Pekín. Zhang comenzó como actor y operador de Kaige en películas como *Tierra amarilla* y *The big parade*. Luego, empezó a dirigir en 1989 y a ganar premios en el extranjero sin parar. Si participa en algún festival importante, los contrincantes saben que cuentan con una posibilidad menos, que Zhang siempre se lleva algo a casa desde que empezara su carrera con tres obras maestras reconocidas internacionalmente: *Sorgo rojo*, *Ju Dou* y *La linterna roja*. Las tres protagonizadas por su compañera sentimental Gong Li, que a raíz de su relación artística con él se hizo famosa en el mundo. Kaige también dio muestras de genialidad en los noventa, sobre todo con su película monumental *Adiós a mi concubina*. Este último ahora comparte su vida con Gong Li, que ha protagonizado su última película, *El emperador y el asesino*, estrenada el pasado año en España.

Ambos directores, con su reconocimiento mundial, han conseguido también que Occidente, en la última década, se interesara de manera especial por un cine del Lejano Oriente que no fuera sólo el japonés. Ellos sembraron la semilla que continuaron otros en Taiwán, de donde salió Ang Lee, por ejemplo, que después de lanzarse internacionalmente con *El banquete de boda* triunfó en Estados Unidos con obras como *La tormenta de hielo* o *Sentido y sensibilidad*; en Hong Kong, donde también han pegado el salto Wayne Wang, autor de *Smoke* o John Woo, que también se ha convertido en realizador de éxito en EE UU; Vietnam, de donde sale Anh Hung Tran, otra perla joven, de 38 años, triunfador en festivales europeos con películas como *Cyclo*, *El olor de la papaya verde* o ahora *A la verticale de l'été*.

En Japón, igualmente, suceden a las antiguas y brillantes generaciones de Akira Kurosawa, Nagashi Oshima o Shohei Imamura valores en alza como Takeshi Kitano, también mimado en Europa, o ahora el joven Shinji Aoyama, director de *Eureka*, que en el pasado Festival de Cannes consiguió el premio de la crítica internacional.

2. Cultura i desenvolupament humà

"Gélida y cálida", així és aquesta pel·lícula. El seu director "ha buscado ese contraste para dramatizar visualmente las diferencias entre el presente y el pasado de su país". Però segurament no sempre li resulta fàcil que les idees sobre el seu país surtin a la llum, "la censura se lo impide".

Què us suggereixen aquestes frases i d'altres que pugin aparèixer en els textos que transmeten idees similars a propòsit de les relacions entre la "cultura i el desenvolupament humà"?

Conclusions

- En aquest mòdul, hem reflexionat sobre els conceptes de **cultura i desenvolupament**. És necessari entendre'ls com a dimensions entreligades de l'activitat humana.
- Hem analitzat diferents enfocaments que relacionen **la ment i la cultura**. El que ens preguntem, finalment, és fins a quin punt serà possible conjugar-los tots. En un intent d'aconseguir-ho, hem considerat l'activitat humana, i especialment els processos psíquics culturals, com a pràctica immersa en contextos culturals que orienten el desenvolupament.
- Si el desenvolupament és difícil d'entendre sense el domini cultural que l'emmarca, cal assenyalar també que la cultura s'ha d'entendre en relació amb **escenaris específics** en què les persones construeixen les seves metes i desenvolupen diferents papers socials. Des d'aquesta perspectiva, es comprendrà millor, potser, el concepte de multiculturalitat.
- Hem analitzat, finalment, les **implicacions metodològiques** d'aquests enfocaments teòrics. En aquest sentit, el fet d'investigar els fenòmens com es presenten en el context quotidià ha obligat els investigadors a buscar noves metodologies inspirades en perspectives etnogràfiques i ecològiques. El dilema de l'objectivitat i el paper que correspon a la perspectiva de l'investigador i les seves relacions amb l'objecte d'estudi passen al primer pla d'interès.
- Tant la **cultura** com el **desenvolupament** són processos dinàmics en què es descobreix un passat i un present. Tots dos serien incomprendibles si no estiguessin "traspassats" pel temps.
- Parlar sobre la **pròpia cultura** no sempre resulta fàcil. Potser alguna idea del text us ajudarà a entendre les diferents postures que expressen maneres de relacionar la ment i la cultura. Per exemple, fins a tal punt el director s'ha acostumat a la censura que hi pot conviure?
- El cine, aquesta pel·lícula concretament, és un **instrument** que serveix a l'autor per a reflexionar sobre el seu passat.
- Tant el passat com el present es presenten aquí mitjançant **escenaris específics**. Per a fer-ho més evident, l'autor juga amb els colors.
- No hi ha dubte que apropar-se a la cultura per reflexionar-hi no sempre resulta fàcil. Quin mètode pot utilitzar la psicologia per a aconseguir-ho? Les **reflexions metodològiques** que us hem ofert en el mòdul 1 us ajudaran a entendre-ho.

3. Símbols, signes i índexs

Els símbols ocupen en aquest treball un paper essencial. Són seqüències d'imatges:

"Un paisaje lleno de nieve fotografiado en un diluido blanco y negro aparece en la primera secuencia. Es un plano subjetivo que se abre sobre un camino [...]".

També es juga amb els colors:

"La historia de los años cincuenta está rodada en color, con optimismo".

Comenteu aquests textos i d'altres de similars tenint en compte que no tots els autors entenen el símbol i les seves relacions amb la cultura de la mateixa manera.

Conclusions

- En aquest mòdul analitzem que l'univers humà, i tot el conjunt de significats que tanca, s'ha d'entendre en relació amb **sistemes de representació** que reflecteixen una realitat organitzada, construïda i mitjançada pels nostres processos de comprensió de la realitat, l'emoció i la imaginació. Així, comprendre com funcionen la intel·ligència humana i els processos de construcció del significat exigeix aproximar-se al concepte de **pensament simbòlic**.
- Els **símbols** són inseparables del context social i cultural en què es generen i el sistema simbòlic per excel·lència entre els éssers humans és **el llenguatge**. Aquest instrument permet les primeres reconstruccions i "interpretacions" de la realitat.
- Però no tots els autors entenen el pensament simbòlic de la mateixa manera. Els **camins per a apropar-se al concepte de símbol són múltiples**. En aquest mòdul hem prestat atenció a les aportacions de la lingüística i la psicologia.
- Els lingüistes són els que s'han apropiat al símbol i hi ha diferenciat una doble dimensió: **el significat i el significat**. Des d'aquesta perspectiva, podem revisar, per exemple, les aportacions de Roland Barthes.
- En psicologia ens hem apropiat al símbol des de les aportacions de Piaget, Vygotsky i la psicologia computacional.
 - Per a Piaget, els símbols s'han d'explorar en relació amb les habilitats que permeten als humans de transcendir la realitat immediata.
 - Vygotsky entén els símbols, especialment el llenguatge, com un instrument del pensament que es genera en un context social.
 - La psicologia computacional, d'altra banda, es vol apropar al desenvolupament del símbol prescindint, en la mesura que es pugui, de processos universals.
- No hi ha dubte que els símbols ens ajuden a interpretar la realitat i a reconstruir-la. Són inseparables de sistemes de representació del món, des dels quals s'estableixen relacions entre **significants i significats**.
- Els **sistemes de representació** que utilitza l'autor, controlant els plans de les imatges i els colors, reflecteixen una realitat organitzada, construïda, de la qual els seus processos de comprensió, les seves emocions i la seva imaginació en són mediadors.
- Els **símbols** són inseparables del context social i cultural en què es generen i el sistema simbòlic per excel·lència entre els éssers humans és **el llenguatge**. Així, el director utilitza

un discurs en què estan presents imatges i sons que transcendeix sens dubte la llengua oral i escrita.

- Si ens apropem a aquestes imatges des del **concepte piagetian** de símbol, potser podrem dir que l'autor ha hagut de "transcendir" la realitat immediata per construir la seva història. Fixant-nos en **Vygotsky** direm que la pel·lícula, segurament, no podria haver estat feta per un director que desconegués la cultura xinesa. I què direm si adoptem un **enfoament computacional**? Ens atrevirem a dir, amb Bruner, que el significat no solament es transmet a partir d'un discurs formal.

4. Família, cultura i desenvolupament

No hi ha dubte que aquesta pel·lícula tracta de la família com un context de desenvolupament i canvi des del naixement fins a la mort:

"La película narra cómo se conocieron el padre y la madre del hombre de negocios. Cómo la tradición ahogaba sus vidas, en la época en que los matrimonios eran concertados".

Hem presentat la família com un context de socialització i desenvolupament humà: què us han suggerit la pel·lícula i els textos que us hem aportat en relació amb aquesta idea?

Conclusions

- En aquest mòdul ens hem apropiat a la família considerant-la un context cultural de desenvolupament que canalitza l'activitat humana.
- Des d'aquesta perspectiva, la família canalitza el desenvolupament en el marc de la cultura, entre d'altres, mitjançant les línies següents:
 - Les famílies contribueixen a configurar esquemes de representació des dels quals els nens interpretaran el món.
 - La família facilita, a més, l'adquisició de valors i formes de conducta. És a dir, contribueix al fet que les persones construeixin sistemes de valors des dels quals es jutja la seva activitat i la dels altres.
 - El paper de la família en el desenvolupament s'ha d'entendre també tenint en compte els diferents papers socials que desenvolupen els seus membres en múltiples contextos històrics i culturals.
- La família és un **context cultural de desenvolupament** i el director d'aquesta pel·lícula ho ha mostrat clarament en centrar-se en les relacions entre els dos protagonistes, cosa que té lloc en dos moments molt diferents de la història de Xina.
- Les famílies contribueixen a configurar **esquemes de representació** des dels quals les persones interpretaran el món. Però aquests esquemes, ens ho mostra la pel·lícula, no són estàtics: com es poden explicar llavors les profundes diferències entre la perspectiva de la mare i el fill que torna a l'enterrament del seu pare?
- La família facilita, a més, **l'adquisició de valors i formes de conducta**. En aquesta pel·lícula, aquests valors estan associats a les tradicions que tan clarament es mostra que assumeix la mare. Però no solament ella. També des d'aquesta adquisició de valors, es pot entendre millor el respecte que en tot moment organitza les relacions entre mare i fill en una situació difícil.
- Si alguna cosa mostra aquesta pel·lícula és que, a la Xina, a les dones i als homes els corresponen tasques i funcions molt diferents. Tot això solament es pot entendre en relació amb els **diferents papers socials** que desenvolupen els membres del nucli familiar en múltiples contextos històrics i culturals.

5. Desenvolupament cognitiu, cultura i escola

Fixem-nos un moment en el que ens diu el director de la pel·lícula:

"Quiero volver a las cosas auténticas, las esenciales. Quiero enseñar la cercanía de las relaciones entre la gente, los sentimientos, no los ordenadores. Dentro de 200 años estaremos en un mundo en el que seguirán primando los sentimientos".

Què us suggereixen aquestes paraules si penseu un moment en el que les escoles han estat ensenyant en el context de la cultura occidental?

Conclusions

- Tradicionalment la cultura escolar s'ha relacionat amb el maneig de codis simbòlics que exigeixen un aprenentatge. Aquests codis permeten de "reconstruir" la realitat, interpretar-la i transformar-la.
- Entre els codis simbòlics més rellevants en la cultura occidental ens hem apropiat a l'escriptura i la matemàtica.
- La llengua escrita, d'acord amb les aportacions de Vygotsky, representa una reconstrucció i, al seu torn, un control del discurs oral. Diferents models expliquen la construcció d'aquest tipus de discurs. La psicologia cognitiva s'apropa al procés d'escriure entenent-lo en relació amb els processos de resolució de problemes. Per la seva banda, la psicologia sociocultural ha considerat l'escriptura com un fenomen immers en contextos socials i culturals en què és un instrument que contribueix, junt amb d'altres, que els individus aconseguixin les seves metes.
- Pel que fa a la matemàtica, com es fa present en el context escolar, el seu aprenentatge està unit a l'ús de llenguatges formals que prescindeixen de les dimensions espaciotemporals de la realitat.
- Ens hem ocupat, finalment, de la construcció escolar del coneixement relacionat amb les ciències de la naturalesa a partir dels treballs de Stela Vosniadou i dels altres autors que exploren la formació de conceptes científics i les seves relacions amb el context en què s'adquireixen. Recordem, per exemple, el paper que tenen els instruments culturals en aquest procés de construcció o el fet d'aprendre qüestions relacionades amb el moviment dels planetes utilitzant una bola del món o no.
- En aquest mòdul ens hem apropiat a les relacions **entre el coneixement científic i el quotidià**. No sabem fins a quin punt resulta possible exemplificar-ho en aquesta pel·lícula, i això que el seu protagonista és un "mestre d'escola". Aquesta institució apareix aquí organitzant moltes de les seqüències, de la mateixa manera que ha passat en altres pel·lícules del mateix director; per exemple *Ni uno menos*, també estrenada al nostre país.
- Però, què s'ensenyava en aquesta escola? O potser millor, què vol ensenyar aquest director als qui contemplem el seu treball? Tradicionalment **la cultura escolar** s'ha relacionat amb el maneig de codis simbòlics que exigeixen un aprenentatge, però aquests codis se solen associar a la presència d'un pensament racional que prescindeix de l'emoció.
- En aquest context, ens sembla interessant reflexionar sobre la distinció de Bruner entre **pensament narratiu i analític**. No podem negar que, entre els codis simbòlics més rellevants en la cultura occidental, n'hi ha dos, **l'escriptura i la matemàtica**, als quals tampoc no ha estat aliena la cultura xinesa. Pensem que ensenyar a escriure o aprendre a utilitzar les matemàtiques pot ser una cosa relacionada amb l'experiència personal de cada un, almenys com a punt de partida.
- Estarem llavors davant un primer pas per a arribar a abandonar, com deia Piaget, **les limitacions que imposa l'espai i el temps a aquesta experiència personal**. Arribarem, així, al pensament formal, que sens dubte no és l'únic possible, tot i que l'hàgim d'aprendre a l'escola.

6. Desenvolupament, cultura i aprenentatge situat

Vegem com es resumeix l'argument de la pel·lícula:

"Un hombre de negocios vuelve a su pueblo, a la casa paterna, tras varios años de ausencia. Tras encontrar a su madre ha de tomar una decisión respecto al entierro de su padre; es el momento en que sus esquemas de hombre práctico chocan con el espíritu tradicional de su madre".

Però encara hi ha una cosa més si tenim en compte les paraules del director:

"Mi película no habla de las dificultades políticas, es una historia muy común de aquellos tiempos. Los chinos la entienden perfectamente porque saben lo que suponía vivir entonces en los pueblos pequeños".

Què us suggereixen aquests textos, i també les escenes que heu vist de la pel·lícula, quan tracteu d'explicar el desenvolupament humà, infantil o adult, des del context de cultures específiques?

Conclusions

- Les pràctiques quotidianes que fem, que exigeixen la utilització d'habilitats relacionades amb el pensament matemàtic, tenen com a mediadors les institucions i organitzacions. Per exemple, recordem les situacions en què l'habilitat per a llegir una llista de correus depèn del context cultural en què es planteja, les experiències prèvies, etc.
- La construcció del coneixement no es produeix únicament a l'escola. Les persones utilitzen habilitats simbòliques en múltiples situacions de la nostra vida. El món del treball és un context privilegiat en què es produeix el desenvolupament de les persones adultes.
- El llenguatge, en les seves múltiples manifestacions –per exemple, formal com el de la matemàtica, oral o escrit– és l'instrument simbòlic mediador més potent que posem els humans.
- **La construcció del coneixement no es produeix únicament a l'escola.** En aquesta pel·lícula es mostra clarament com el fill d'uns mestres ha canviat àmpliament els seus esquemes a partir del seu treball quotidià. Ara és un home "pràctic" al qual resulta difícil entendre el que va aprendre, segurament, de petit.
- Les pràctiques quotidianes que fem, que exigeixen la utilització d'habilitats relacionades amb el pensament matemàtic, tenen com a mediadors **les institucions i organitzacions**. Per exemple, en aquesta pel·lícula s'observa clarament que a la ciutat i al camp les tradicions són diferents. Potser la ciutat ha oblidat moltes pràctiques tradicionals.
- **El llenguatge, en les seves múltiples manifestacions,** és un instrument simbòlic mediador. En aquesta pel·lícula, el director, amb un discurs audiovisual, ens ajuda a entendre que hi ha molts tipus de discurs, no solament la llengua oral i escrita.

7. Pensament simbòlic, desenvolupament i mitjans de comunicació

Els mitjans de comunicació són, sens dubte, un instrument del desenvolupament humà. Què poden representar en un univers multicultural? Aquesta pel·lícula ens pot servir de punt de partida per a comprendre l'impacte del cine xinès en l'àmbit mundial:

"Ambos directores (Zhang Yimou y Chen Kaige), con su reconocimiento mundial, han conseguido también que Occidente, en la última década, se interesara de manera especial por un cine del Lejano Oriente que no fuera sólo el japonés".

Els mitjans de comunicació associats a la presència de múltiples codis ens han suggerit el concepte d'alfabetitzacions múltiples: què comentaríeu sobre aquest concepte a partir del que heu vist en la pel·lícula o el que heu llegit en les seves crítiques?

Conclusions

- Quan ens apropem a una imatge com a espectadors, les nostres pràctiques no són neutrals. Estem condicionats, o millor, orientats pel que hem adquirit en participar en una comunitat mediàtica. Aquest context és en el que hem d'interpretar els conceptes de mirar i veure; el primer és el que realment hem d'associar a una construcció del significat.
- Però, en aproximar-nos al discurs mediàtic com un fenomen social, veiem que les interpretacions possibles són múltiples, per això hem parlat de polifonia. No podem oblidar que l'harmonia sorgeix de la combinació de múltiples veus, mai no es tractarà d'un monòleg.
- El discurs mediàtic s'ha d'entendre com un instrument simbòlic que contribueix decisivament al desenvolupament dels individus en el marc de la seva cultura. En aquest sentit, no podem oblidar que els mitjans de comunicació, parlant amb múltiples codis, es converteixen en instruments del pensament. En aquest sentit, hem reflexionat sobre el poder educatiu dels mitjans entesos com a instruments culturals que fan de mediadors del desenvolupament humà.
- Com a **autors en una societat mediàtica** no podem evitar d'al·ludint a una experiència personal com a autors de materials multimèdia. Ens preguntem fins a quin punt aquest treball és diferent d'un llibre tradicional. Vosaltres sou qui ho heu de dir, en preparar-lo aquesta va ser la nostra intenció. Tenim la impressió que combinar diferents codis per a arribar a ser capaços de manejar nous discursos no és una tasca fàcil, però això és el nostre reptet com a ciutadans del segle XXI i, una cosa més, no solament com a mer receptors d'informació, sinó també com a emissors i productors multimèdia. **Ara responeu una pregunta: creieu que es pot parlar d'alfabetitzacions múltiples?**
- Vivim en **comunitats mediàtiques** i aquesta pel·lícula n'és un bon exemple. És en aquest context que hem d'interpretar els conceptes de **mirar i veure**; el primer és el que realment hem d'associar a una construcció del significat. Estem gairebé segurs que qualsevol de nosaltres haurà "mirat" aquesta pel·lícula amb uns ulls diferents.
- Hem parlat de **polifonia**. No podem oblidar que l'harmonia sorgeix de la combinació de múltiples veus, mai no es tractarà d'un monòleg. Llegim amb un cert detall el que ens diu el director de la pel·lícula i que apareix en la seva entrevista a *El País*: "Las historias tienden a sufrir demasiadas vueltas de tuerca y complicaciones para buscar efectos dramáticos y yo creo que hay que prescindir de esos métodos porque nos alejan de la gente común y

de llegar fácilmente a la verdad de las cosas. Además, hay que dejar terreno al espectador para que imagine su propia película".

- En aquesta pel·lícula, el director ens ha ajudat a entendre el discurs audiovisual com un **instrument del pensament i de l'emoció**. Per a comprendre-ho millor, us suggerim que vegeu la pel·lícula controlant les escenes mitjançant un DVD. Segur que podeu aportar moltes més idees.
- Després d'haver vist els fragments d'aquesta pel·lícula, **creieu que es pot parlar d'alfabetitzacions múltiples?** Per un moment penseu per vosaltres mateixos, sense la nostra ajuda, i tracteu de respondre justificant-ho.